

7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Organ Bağışı ve Nakli Konusundaki Bilgi Düzeyleri ve Görüşlerinin İncelenmesi

Examination of Knowledge Level and Opinions of 7th and 8th Grade Students on Organ Donation and Transplantation

Ramazan SOĞUKPINAR** Dilek KARIŞAN***
Hilal AKTAMIŞ****

Received: 24 April 2018

Research Article

Accepted: 27 May 2019

ABSTRACT: Despite the increase in the number of individuals donating organs in recent years, high numbers of individuals waiting for transplantation clearly demonstrates the importance of organ donation and organ transplantation. The aim of this study is to examine the knowledge level and opinions of 7th and 8th grade students on organ donation and transplantation. The research was conducted in the first semester of 2017-2018 academic year with 513 (264 girls, 249 boys) students from 7th and 8th grade who are studying in elementary school in Aydın, Kuyucak province. Convenient sampling was used in the study. The questionnaire consists of 12 questions developed by Akış et. al. (2008) and it aims to evaluate knowledge level and opinions of participants about organ donation. Descriptive analysis was employed for data analysis. Frequencies and percentages related to the data were calculated. Results show that there were differences between the 7th and 8th grade students in terms of knowledge level of organ donation and transplantation, but there was not much difference in terms of their views.

Keywords: organ transplantation, organ donation, primary school students, knowledge level.

ÖZ: Son yıllarda organlarını bağışlayan bireylerin sayısında artış olmasına rağmen organ nakli bekleyen bireylerin sayısının fazla olması organ bağışı ve organ nakli konusunun önemini açıkça göstermektedir. Çalışma ile 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ bağışı ve organ nakline yönelik bilgi düzeyleri ve görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini 2017-2018 eğitim öğretim yılı birinci yarısında Aydın ili Kuyucak ilçesindeki devlet ortaokullarında öğrenim gören 513 (264 K, 249 E) 7. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veriler, Akış vd. (2008) tarafından geliştirilen 12 sorudan oluşan organ bağışı bilgi düzeyi ve görüşleri anketi ile elde edilmiştir. Verilerin analizi betimsel olarak yapılmıştır. Verilere ilişkin frekanslar ve yüzdeler hesaplanarak analiz tabloları oluşturulmuştur. Çalışmada 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında organ bağışı ve nakli bilgi düzeyleri arasında farklar olduğu fakat görüşleri arasında çok fark olmadığı sonucu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: organ bağışı, organ nakli, ortaokul öğrencileri, bilgi düzeyi.

** Corresponding Author: Science Teacher, Ministry of Education, Aydın, Turkey, ramazansogukpinar68@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4252-8930>

*** Assoc. Prof. Dr., Adnan Menderes University, Aydın, Turkey, dilekkarisan@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1791-9633>

**** Prof. Dr., Adnan Menderes University, Aydın, Turkey, hilalaktamis@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0717-5770>

Citation Information

Soğukpınar, R., Karışan, D., & Aktamış, H. (2019). 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ bağışı ve nakli konusundaki bilgi düzeyleri ve görüşlerinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 12(3), 892-914.

Giriş

Toplum ve bilim geçmişten günümüze birbiriyle etkileşim halinde bulunmuştur ve bu etkileşim hala sürmektedir (Topçu, 2015). Bu etkileşim sürecinde teknolojinin gelişmesi, yeni gelişmelere ve toplum hayatında farklı etkilere neden olmuştur. Bu farklı etkiler olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Böyle riskli sonuçlar günümüzde fen eğitiminde araştırılması gereken konular olduğunu göstermektedir (Genç & Genç, 2017). Bu konulardan bir tanesi de günümüzde gazetelerde, internette, televizyonda sık sık gündeme gelen yüksek derecede öneme sahip olan organ bağışı konusudur.

Organ bağışı, kişinin ölmeden önce kendi hür iradesiyle, yaşamını yitirdiğinde organlarını hasta olan bir başka kişinin kullanmasına onay vermesidir (Organ Nakli Koordinatörleri Derneği [Onkod], 2017). Kişi ölmeden önce organlarını bağışlamamışsa, beyin ölümü gerçekleşmemiş ve organlar işlevini kaybetmemişken uzmanların gerekli gördüğü hallerde birinci derecede yakın akrabalarının rızası alınarak da organları bağışlanabilir. Organ nakli ise kadavradan ya da canlı kişilerden temin edilen organların, fonksiyonlarını yerine getiremeyen doku ya da organların yerine yerleştirilmesidir. Batı ülkelerinde organ nakli genellikle kadavradan yapılmaktayken, ülkemizde ağırlıklı olarak canlı vericilerden (donör) yapılmaktadır (Kavurmacı, Karabulut, & Koç, 2014; Özmen, Çetinkaya, Sarızeybek, & Zeybek, 2008). Ülkemizde organ bağışı ve nakli konusundaki uygulamaların hukuki dayanağı, 1979 yılında çıkarılan ve 1982’de tekrar gözden geçirilen “Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli” yasasıdır (Baykan vd., 2009; Efil, Şişe, Üzel, & Eser, 2013; Özmen vd., 2008). Nakledilecek organlar canlı vericilerden ya da beyin ölümü gerçekleşmiş kişilerden alınabilmektedir (Sungur & Mayda, 2014). Günümüzde nakli gerçekleştirilebilen organ ve dokulara akciğer, karaciğer, ince bağırsak, kalp, kalp kapağı, pankreas, böbrek, kemik iliği ve kornea örnek olarak verilebilir (Bölükbaşı, Eyüpoğlu, & Kurt, 2004).

Çetin ve Harman (2012) beyin ölümü gerçekleşmiş herkesten organ nakli yapılamayacağını, uzmanların yoğun bakım servisinde kesin tanı koyduğu, beyin ölümü gerçekleşen kimselerden organ nakli yapılabileceğini belirtmişlerdir. Kişiler organ bağışında bulunabilmek için 18 yaşını doldurmuş olmalı, yaşarken iki tanık ile birlikte yetkili sağlık kurum ve kuruluşlarına organlarını bağışladıklarını beyan etmeli ve organlarını bağışladığına dair formu doldurmalıdırlar (Akış vd., 2008). Devlet hastaneleri, üniversite hastaneleri, toplum sağlığı merkezleri, bazı aile sağlığı merkezleri ile ilçe ve il sağlık müdürlükleri organ bağış formu düzenlemeye yetkili kurum ve kuruluşlardır (Uzuntarla, 2016).

Organ bağışı ve organ nakli hekimlerin çalışma alanına girmesine karşın organ bağışının yaygınlaşması için dini kurumların ve eğitim öğretim kurumlarının da işbirliği içinde çalışması gerekir (Akçöltekin, 2014) ve yurttaşlarımız da bu konuda olumlu tutum içinde olmalıdır (Koçak, Aktaş, Şenol, Kaya, & Bilgin, 2010). Özer Gök vd., (2008) insanların organ nakliyle ilgili görüşlerinde eğitim düzeylerinin, sosyoekonomik durumlarının ve mensubu olduğu dinin etkili olduğunu belirtmiştir. Ülkemizdeki alan yazın incelendiğinde bu konuda yapılan çalışmaların çoğunlukla üniversite öğrencilerinin (Bedi vd., 2015; Demir Doğan, Uzun, Kaya, Ekinci, & Altinkaynak, 2016; Güler, Yava, Karakaş Doğan, & Perim Ketenciler, 2017; Harman & Çökelez, 2017; Kavurmacı, Karabulut, & Koç, 2014; Özer Gök vd., 2008; Özpulat, 2017; Sungur

& Mayda, 2014; Vicdan, Peker, & Üçer, 2011; Yaşar vd., 2008), lise öğrencilerinin (Çetin & Harman, 2012; Tarhan, Dalar, Yıldırımoglu, Sayar, & Altın, 2012; Uzuntarla, 2016), hemşirelerin (Aytaş, Kartalcı, & Ünal, 2011), sınıf öğretmenlerinin (Akçöltekin, 2014) ve üniversite personelinin (Akış vd., 2008) görüşlerini ve bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik olduğu, ancak ortaokul düzeyinde yapılan çalışmaların (Öz, Ayrancı, Arslantaş, & Ünsal, 2016; Tetik & Cebesoy, 2018) ise çok az olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışmalarda örneğin;

Tetik & Cebesoy'un (2018) 272 ortaokul öğrencisinin organ bağıışı ve nakline yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada öğrencilerin, %60'ının organ bağıışı konusunda bilgilerinin olmadığı, %71'inin organ bağıışlamak için hangi şartların gerekli olduğunu bilmedikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında öğrencilerin büyük kısmının böbrek, karaciğer ve kalbin naklinin gerçekleştirildiğini bildikleri belirtilmiştir. Siebelink, Geerts, Albers, Roodbol ve van de Wiel'in (2011) yaptığı çalışmada 12-15 yaşları arasındaki çocukların, organ bağıışı konusunu düşünebilecek kapasiteye sahip oldukları belirtilmiştir. Siebelink, Verhagen, Roodbol, Albers, & Van de Wiel'in (2017) çalışmasında ise öğrencilerin organ bağıışı konusunda bilgilendirilmesi için en uygun yaş diliminin 10-11 yaşları arası olduğu rapor edilmiştir. Tarhan vd.'nin (2012), organ bağıışı konusunda lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin,%58'inin organ bağıışı konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları ve %81'inin organ bağıışı ve naklinin yapılmasını onayladıkları tespit edilmiştir. Çetin ve Harman'ın (2012) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin %30'unun organ bağıışı konusunda bilgilerinin olduğu, bunun yanında öğrencilerin %43'ünün dinen organları bağıışlamanın bir sakıncası olmadığını belirttikleri rapor edilmiştir. Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda örneğin;

Yaşar vd.'nin (2008) çalışmasında öğrencilerin organ bağıışı ve nakli konusunda yetersiz bilgiye sahip oldukları, buna karşın Aytaş vd.'nin (2011) bir grup hemşirenin organ bağıışına bakış açılarını inceledikleri çalışmada, katılımcıların yeterli bilgilerinin olduğu belirtilmiştir. Bedi vd.'nin (2015) tıp fakültesi öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin organ bağıışına yönelik tutumlarının olumlu olduğu; ancak öğrencilerin bu konudaki bilgilerinin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Demir Doğan vd.'nin (2016) sağlıkla ilgili bölümlerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin %39'unun organ bağıışında bulunmak istedikleri, % 57'sinin konu hakkında bilgisinin iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özpulat'ın (2017) öğrencilerin kan ve organ bağıışına ilişkin düşüncelerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında ise, öğrencilerin %41'inin organlarını bağıışlamak istedikleri buna karşın %65'inin kan bağıışı yapmak istedikleri tespit edilmiştir.

Organ bağıışı ve organ nakli konusu, 2013 yılı Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ortaokul 7.sınıf fen bilimleri öğretim programında yer almaktayken (MEB, 2013), 2018 yılında yapılan güncellemelerle birlikte 6. Sınıf Fen Bilimleri Öğretim Programı kazanımları içerisine dahil edilmiştir (MEB, 2018). Program doğrultusunda öğrencilerin konu ile ilgili bilgiler edinmesi ve öğrencilere konunun toplumsal dayanışma açısından önemli olduğu kazandırılmak istenmektedir. Çünkü, erken yaşlarda organ bağıışı ve nakli konusu gündeme getirilmelidir (Siebelink, Geerts, Albers, Roodbol, & van de Wiel, 2011). Eğer organ bağıışı ve nakli konusu erken yaşlarda gündeme gelmezse, anne ve babalar çocuklarının herhangi bir nedenden dolayı beyin ölümleri gerçekleştiklerinde sağlıklı bir karar verip, çocuklarının organlarını bağıışlamada zorluk çekebilmekte,

dolayısıyla ebeveynler, çocuklarının böyle bir durumda nasıl karar vereceklerini bilmeleri durumunda kendileri organ bağışı konusunda daha kolay karar verebilmektedir (Siebelink vd diğerleri, 2011). Eğitim kurumlarında organ bağışı ve nakli konusuna yer verildiğinde, öğrenciler bu konulara yönelik olumlu tutum ve bilgi kazanmaktadır (Kavurmacı vd., 2014; Liu, Peng, Zhang, Qiao, & Hao, 2015; Yaşar vd., 2008). Organ bağışı konusundaki edinilen bilgiler sayesinde bireylerin bağış yapma oranları daha yüksek olmaktadır (Balcı & Şahingöz, 2014). Çünkü organ bağışı konusunda karşılaşılan en büyük problem, organ bağışının az olmasıdır (Burra vd., 2005). Böylece bu konuların fen bilimleri öğretim programında yer alarak öğrencilerin bu konulara yönelik bilgi ve görüşlerinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Buradan yola çıkılarak bu çalışmada, ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ bağışı ve organ nakli hakkındaki bilgilerinin ve tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla ortaokul düzeyinde öğrencilerin organ bağışına yönelik bilgi düzeyleri ve görüşleri araştırılmış olup aşağıdaki araştırma sorusuna cevap aranmıştır:

7. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ bağışı ve organ nakli konusundaki bilgileri ve görüşleri nelerdir?

Yöntem

Çalışmanın yöntemi, bir konu hakkında katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri ve yetenek gibi özelliklerinin belirlendiği nicel araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama araştırmasıdır (Fraenkel & Wallen, 2006).

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni 2017-2018 eğitim-öğretim yılı birinci yarıyılında Aydın ili Kuyucak ilçesindeki devlet okullarında öğrenim görmekte olan 7.sınıf ve 8. sınıf öğrencileridir. İlçede toplamda 10 okul 561 7. ve 8. Sınıf öğrencisi bulunmaktadır. Araştırma kapsamında ilçedeki tüm okullara ulaşılmış ve tüm gruplardan veri toplanmıştır. Hedeflenen öğrenci grubundan yalnızca 48 öğrenciye (devamsızlık, hastalık, araştırmaya katılmak istememe vb. sebeplerden) ulaşılamamıştır. Çalışmada yol ve zaman açısından tasarruflu olması göz önüne alınarak uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler 2017-2018 eğitim-öğretim yılı birinci yarıyılında Aydın İli Kuyucak ilçesi devlet okullarında 7. ve 8. sınıf düzeyinde öğrenim gören 513 (264 kız, 249 erkek) öğrenciden toplanmıştır.

“Organ bağışı ve organ nakli” konusu 7. sınıf fen bilimleri ders programında yer almaktadır. Bu çalışmada bu konuyu öğrenen öğrencilerin bilgi ve görüşlerinin araştırılması amaçlandığı için Aydın ili Kuyucak ilçesindeki ortaokullarda sadece 7. ve 8. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan öğrenciler çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örnekleme oluşturan okullar ve öğrenci sayıları Tablo 1’de belirtilmiştir. Etik nedenlerden dolayı okul isimleri açıkça verilmemiş O1, O2, O3, ... şeklinde numaralandırılmıştır.

Tablo 1

Evreni ve Örneklemi Oluşturan Okullar ve Öğrenci Sayıları

Okul	Cinsiyet	Örneklem			Genel Toplam	Evren		
		7. Sınıf	8. Sınıf	Toplam		7. Sınıf	8. Sınıf	Toplam
O1	Kız	58	54	112	207	124	106	230
	Erkek	49	46	95				
O2	Kız	5	11	16	26	14	13	27
	Erkek	7	3	10				
O3	Kız	10	6	16	39	22	17	39
	Erkek	9	14	23				
O4	Kız	4	3	7	22	15	16	31
	Erkek	8	7	15				
O5	Kız	14	5	19	36	23	22	45
	Erkek	7	10	17				
O6	Kız	1	8	9	20	7	13	20
	Erkek	6	5	11				
O7	Kız	12	5	17	35	24	12	36
	Erkek	12	6	18				
O8	Kız	13	23	36	69	34	36	70
	Erkek	20	13	33				
O9	Kız	4	6	10	18	5	13	18
	Erkek	2	6	8				
O10	Kız	10	12	22	41	24	21	45
	Erkek	13	6	19				
	Toplam	264	249	513	513	292	269	561

Veri Toplama Aracı

Çalışmada kişisel bilgiler ile ilgili 7 sorudan ve organ bağıışı ve nakli hakkındaki bilgi ve görüşler ile ilgili 12 sorudan oluşan anket kullanılmıştır. Akış vd., (2008) tarafından Tıp Fakültesi Sağlık Personeline yönelik geliştirilen 13 sorudan oluşan Organ Bağıışı Bilgi Düzeyi Anketi, ortaokul öğrencilerine uygulanacağı için uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü için, sosyobilimsel konular alanında doktorasını tamamlamış üç akademisyenden içerik ile ilgili görüş alınmıştır. Dilbilgisi kontrolü için bir Türkçe Öğretmeni, ve soruların fen bilgisi programı içeriğine uygunluğu için iki Fen Bilimleri Öğretmenin görüşleri alınarak uzmanların %70-80 oranında anket sorularında uyuma gösterdikleri görüşler eleştiriler doğrultusunda düzeltmeler yapılarak ankette kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2016). Anket soruları içerisinde yer alan bir soru (sizce hangi birim ya da birimlere organ bağıışında bulunulabilir?) uzman görüşlerinde belirtilen öneriler doğrultusunda

(yanıtları arasındaki dispanser seçeneği öğrenciler tarafından pek kullanılmayan bir kelime olması) ve bilemeyecekleri düşünüldüğünden seçeneklerden çıkartılmıştır. Ayrıca soruları yanıtlarken öğrencilerin birden fazla seçeneği işaretleyebilmeleri için anketin yönerge kısmına yanıtı evet hayır olan sorular dışında birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz şeklinde ifade eklenmesi uzman görüşleri dikkate alınarak yapılmıştır. Son hali verilen anket bir tanesi açık, 11'i kapalı uçlu olmak üzere 12 sorudan oluşmaktadır.

Anket uygulaması sınıf ortamında ve birinci yazar rehberliğinde gerçekleştirilmiş toplamda 25 dakika sürmüştür. Veri toplayıcı araştırmacı tüm sınıflarda standart açıklamalar yapmıştır. Çalışmaya katılımın gönüllülük arz ettiği, diledikleri zaman çalışmadan çekilebileceklerini açıklamıştır. Bu açıklamaların ardından bazı öğrenciler çalışmaya katılmak istemediklerini belirtmiştir. Bunun haricinde araştırmacı ile katılımcılar arasında herhangi bir etkileşim olmamıştır.

Veri Analiz Yöntemi

Anket verileri analiz edilirken, kodlamalar yapılmıştır ve verilerin frekans ve yüzde değerleri verilerek betimsel analiz kullanılmıştır. Birinci soru haricindeki sorular evet hayır, ya da tartışmaya açık olmayan cevaplar içerdiği için (bilgi kaynağı vb.) frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Birinci sorunun analizi yapılırken her iki örneklemden rastgele seçilen 50 öğrencinin cevabı ayrı ayrı kodlanmış olup daha sonra üç araştırmacı bir araya gelerek fikir ayrılığı olan kısımları tartışmışlardır. Kodlayıcı güvenilirliği hesaplanırken Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) formülü kullanılarak görüş birliği (n=45) ve görüş ayrılığı (n=5) bulunmuştur ve kodlayıcı güvenilirliği %90 olarak hesaplanmıştır.

Kodlayıcılar arasında uzlaşma sağlandıktan sonra kalan veriler araştırmacılar arasında eşit paylaşılarak bağımsız analiz edilmiştir. Öğrenciler organ bağışı ve organ nakli nedir sorusunda organ bağışını ayrı, organ naklini ayrı şekilde tanımlanmışsa yeterli, tanımlardan sadece birini yapmışsa yetersiz, tek bir tanımın içinde hem organ bağışı hem de organ nakli ile ilgili bilgi ve görüşler vermişse karmaşık, soruyu yanıtsız bırakmışsa cevap yok şeklinde kodlama yapılmıştır.

Bulgular

Öğrencilerin kişisel bilgilerini tanımlayan sosyodemografik özellikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri

Özellikler	7. Sınıf		8. Sınıf		
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
Yaş	12	143	54.17	1	0.40
	13	114	43.18	154	61.85
	14	6	2.27	93	37.35
	15	1	0.38	1	0.40
Cinsiyet	Erkek	133	50.38	116	46.59
	Kız	131	49.62	133	53.41
Anne Eğitim	İlkokul	139	52.65	132	53.01
	Ortaokul	67	25.38	68	27.31
	Lise	37	14.02	29	11.65
	Üniversite	12	4.55	11	4.42
	Okur-yazar değil	5	1.89	7	2.81
	Bilmiyor	4	1.52	2	0.80
Baba Eğitim	İlkokul	109	41.29	108	43.37
	Ortaokul	81	30.68	72	28.92
	Lise	40	15.15	47	18.88
	Üniversite	28	10.61	18	7.23
	Okur-yazar değil	2	0.76	1	0.40
	Bilmiyor	4	1.52	3	1.20
Yaşamlan yer	Köy	124	46.97	123	49.40
	İlçe	80	30.30	71	28.51
	Kasaba	60	22.73	55	22.09
Ailenin Gelir Düzeyi	1000-1500 TL	104	39.39	105	42.17
	1501-2000 TL	53	20.08	31	12.45
	2001-2500 TL	29	10.98	26	10.44
	2501-3000 TL	35	13.26	35	14.06
	3000 TL ve üzeri	29	10.98	40	16.06
	Bilmiyor	14	5.30	12	4.82
Toplam	264	100.00	249	100.00	

Tablo 2’den elde edilen bulgulara göre 7. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerinin yaş aralığı 12-15 arasında olduğu, yaş ortalamalarının ise 7. sınıflarda 12.5, 8. sınıflarda 13 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan 7. sınıf öğrencilerinin %50.38’i erkek, %49.62’si kız, 8. sınıf öğrencilerinin %46.59’u erkek, %53,41’i kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin anne eğitim durumları incelendiğinde her iki grupta da ilkokul mezunu annelerin sayısının diğerlerine göre fazla olduğu, ortaokul lise üniversite ve okuryazar olmayan anne sayısının da her iki grupta benzer oranlarda olduğu görülmektedir. Ayrıca 7. sınıflardan dört, 8. sınıflardan da iki öğrenci annesinin eğitim düzeyini bilmediklerini belirtmişlerdir.

Baba eğitim durumları incelendiğinde her iki grupta da ilkokul mezunu babaların sayısının diğerlerine göre fazla olduğu, ortaokul-lise-üniversite ve okuryazar olmayan baba sayısının da her iki grupta benzer oranlarda olduğu görülmektedir. Öte yandan, 7. sınıflardan dört, 8. sınıflardan da üç öğrenci babasının eğitim düzeyini bilmediklerini belirttikleri görülmektedir. Tablo 2 dikkatle incelendiğinde anne ve babaların çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu görülmekte ancak babaların eğitim durumlarının anne eğitim durumlarına göre daha iyi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ve ailelerinin yaşadıkları yerler incelendiğinde her iki gruptaki öğrencilerin büyük çoğunluğunun köyde yaşadığı diğer öğrencilerin de ağırlıklı olarak ilçe ve kasabada yaşadıkları görülmektedir.

Ailelerin gelir düzeyine bakıldığında her iki gruptaki öğrencilerin de gelir düzeylerinin benzer aralıklarda olduğu, ailelerin çoğunluğunun 1000-1500 TL gelire sahip oldukları, üst limit olarak belirlenen 3000 TL üzerinde gelire sahip az sayıda öğrenci olduğu görülmektedir. Ayrıca 7. sınıflardan 14, 8. sınıflardan 12 öğrencinin ailesinin gelir miktarını bilmediği görülmektedir.

Öğrencilere uygulanan organ bağışı ve nakli bilgi düzeyleri ve görüşleri anketi verilerine göre; birinci soruda öğrencilere organ nakli ve organ bağışının tanımları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar Tablo 3’te belirtilmiştir.

Tablo 3

Öğrencilerin Organ Bağışı ve Organ Nakli Tanımları

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Yetersiz	175	66.29	201	80.72
Yeterli	45	17.05	14	5.62
Karmaşık	19	7.20	9	3.61
Cevap yok	25	9.47	25	10.04

Tablo 3’e göre her iki gruptaki öğrencilerin çoğunluğunun organ nakli ve organ bağışı tanımlamalarının yetersiz olduğu görülmekte iken, soruyu cevapsız bırakan öğrenci sayıları her iki grupta da eşittir. Öte yandan 7. sınıf öğrencilerinin organ bağışı ve organ nakli tanımlamalarının 8. sınıf öğrencilerine göre daha yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin organ bağışı ve organ nakline ilişkin tanımlarından örnekler aşağıda sunulmuştur:

‘Organ bağışısı, organımızı isteyerek bir başkasına vermek’ (Yetersiz kategorisi)

‘Organ nakli, sağlam organları başka kişilere takmak’ (Yetersiz kategorisi)

‘Organ bağışısı, insanın öldükten sonra da organı bağışlanabilir, beyin ölümü gerçekleşmişse ya da ölmeden de hastanelere giderek organını bağışlayabilir’ (Yeterli kategorisi)

‘Organ nakli, sağlam bir organın hasta bir hastaya nakledilmesidir’ (Yeterli kategori)

‘Organ bağışısı, beyin ölümü gerçekleştikten sonra sağlam organların nakledilmesi’ (Karmaşık kategorisi)

‘Organ nakli, ihtiyaç duyulduğunda bağışlanan organ’ (Karmaşık kategorisi)

Sorunun doğru cevabı şu şekildedir: Organ bağışısı, kişinin ölmeden önce kendi hür iradesiyle, yaşamını yitirdiğinde organlarını hasta olan bir başka kişinin kullanmasına onay vermesidir (Organ Nakli Koordinatörleri Derneği [Onkod], 2017). Organ nakli, beyin ölümü gerçekleşmiş kişilerden ya da sağlam kişilerden alınan organların, yetersizlik yaşanan organlarla değiştirilmesidir (Özmen vd., 2008).

İkinci soruda öğrencilere organ bağışısı hakkındaki bilgilerini nerelerden edindikleri sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 4’te belirtilmiştir.

Tablo 4

Öğrencilerinin Organ Bağışısı Hakkındaki Bilgileri Edinme Yerleri

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Öğretmen	163	61.74	128	51.41
İnternet	114	43.18	130	52.21
TV	96	36.36	56	22.49
Çevre	82	31.06	97	38.96
Organ Bağışısı Merkezi	57	21.59	54	21.69
Özel Doktor	42	15.91	30	12.05

Tablo 4’e göre öğrencilerinin yanıtları incelendiğinde organ bağışısı bilgi edinme yeri olarak en sık tekrarlanan yanıtların 7. sınıf öğrencilerinde öğretmen (n=163) sonra sırasıyla internet (n=114), TV (n=96), çevre (n=82), organ bağışısı merkezi (n=57) ve özel doktor (n=42) olduğu görülmektedirken, 8. sınıf öğrencilerinde en sık tekrarlanan yanıtların internet (n=130) sonra sırasıyla öğretmen (n=128), çevre (n=97), TV (n=56), organ bağışısı merkezleri (n=54) ve özel doktor (n=30) olduğu görülmektedir. Genel olarak 7. sınıf öğrencilerinin büyük kısmı organ bağışısı ve organ nakli konusundaki bilgilerini öğretmenlerden (%61.74) edinirken 8. sınıf öğrencilerinin internetten (%52.21) ve öğretmenlerden (%51.41) edindikleri görülmektedir.

Üçüncü soruda öğrencilere hangi birim ya da birimlere organ bağışısında bulunulabilir diye sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 5’te belirtilmiştir.

Tablo 5

Organ Bağışında Bulunulabilen Birimler

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Devlet Hastaneleri	154	58.33	149	59.84
Üniversite Hastaneleri	131	49.62	141	56.63
Özel Poliklinikler	126	47.73	95	38.15
İl Sağlık Müdürlüğü	87	32.95	79	31.73
Aile Hekimliği Merkezi	53	20.08	35	14.06

Tablo 5'e göre öğrencilerinin yanıtları incelendiğinde organ bağışında bulunulabilecek birimler olarak en sık tekrarlanan yanıtın 7. sınıf öğrencilerinde devlet hastaneleri (n=154) sonra sırasıyla üniversite hastaneleri (n=131), özel poliklinikler (n=126), il sağlık müdürlükleri (n=87) ve aile hekimliği merkezi (n=53) olarak görülmekteyken, 8. sınıf öğrencilerinde en sık tekrarlanan yanıtın devlet hastaneleri (n=149), sonra sırasıyla üniversite hastaneleri (n=141), özel poliklinikler (n=95), il sağlık müdürlükleri (n=79) ve aile hekimliği merkezi (n=35) olarak görülmektedir. Genel olarak 7. sınıf öğrencilerinin büyük kısmı devlet hastanelerini (% 58,33), 8. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu devlet hastaneleri (% 59,84) ve üniversite hastanelerini (% 56,63) organ bağışında bulunulan birimler olarak belirtmektedirler. Devlet hastaneleri, üniversite hastaneleri, toplum sağlığı merkezleri, bazı aile sağlığı merkezleri ile ilçe ve il sağlık müdürlükleri organ bağış formu düzenlemeye yetkili kurum ve kuruluşlar olarak bilinmektedir (Uzuntarla, 2016).

Dördüncü soruda öğrencilere organ bağışında bulunabilmek için neler gereklidir diye sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6

Organ Bağışında Bulunulabilme Şartları

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Sağlık Raporu	215	81.44	218	87.55
Nüfus Bilgilerini İçeren Kimlik	170	64.39	161	64.66
1.Derece Akraba	115	43.56	74	29.72
Sadece Doktor Bilgisi	20	7.58	33	13.25
Diğer	16	6.06	9	3.61

Tablo 6'ya göre öğrencilerin yanıtları incelendiğinde organ bağışında bulunabilme şartları olarak en sık tekrarlanan yanıtın 7. sınıf öğrencilerinde sağlık raporu (n=215) sonra sırasıyla nüfus bilgilerini içeren kimlik (n=170), birinci dereceden akraba (n=115), sadece doktor bilgisi (n=20) ve diğer (n=16) [doku uyumu 5 öğrenci, yaş sınırı 4 öğrenci, aile izni 2 öğrenci, yeşil kart, anket kullanmak, beyin ölümü,

organın çift olması ve organ bağış kartı 1'er öğrenci] olarak görülmekteyken 8. sınıf öğrencilerinde en sık tekrarlanan yanıtın sağlık raporu (n=218) sonra sırasıyla nüfus bilgilerini içeren kimlik (n=161), birinci dereceden akraba (n=74), sadece doktor bilgisi (n=33) ve diğer (n=9) [onsekiz yaş 4 öğrenci, organ bağış kartı 2 öğrenci, doku uyumu, diyanet işi ve aile izni 1'er öğrenci) olarak belirtmişlerdir. Genel olarak 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu nüfus bilgilerini içeren kimlik ve sağlık raporunun organ bağışında bulunmak için gerekli olduğunu belirtmiştir. Ülkemizde bireylerin organ bağışında bulunabilmeleri için 18 yaşını doldurmuş olmaları, yaşarken iki tanık ile birlikte yetkili sağlık kurum ve kuruluşlarına organlarını bağışladıklarını beyan etmeleri ve organlarını bağışladığına dair formu doldurmaları gerekmektedir (Akış vd., 2008). Sağlık raporu organ bağışlamak için gerekli değildir.

Beşinci soruda öğrencilere organ bağışı için doku uyumu gerekli midir diye sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 7'de belirtilmiştir.

Tablo 7

Doku Uyumu Gerekliliği

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Evet	249	94.32	233	93.57
Hayır	15	5.68	14	5.62

Tablo 7'ye göre 7. sınıf öğrencilerinden organ bağışı için 249 öğrenci doku uyumunun gerekli olduğunu, 15 öğrenci gerekli olmadığını belirtmektedir. 8. sınıf öğrencilerinden 233'ü doku uyumunun gerekli olduğunu, 14'ü gerekli olmadığını belirtmiştir. 8. sınıf öğrencilerinden 2 öğrenci ise soruyu yanıtızsız bırakmıştır. Genel olarak 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğunun organ bağışı için, sorunun doğru cevabı olan doku uyumunun gerekli olduğunu belirttiği görülmektedir.

Altıncı soruda öğrencilere daha önceden organ bağışında bulunmamış bir kişiden hangi şartlarda organ nakli gerçekleştirilebilir diye sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 8'de belirtilmiştir.

Tablo 8

Organ Naklinde Bulunmak İçin Gerekli Şartlar

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Beyin Ölümü	164	62.12	146	58.63
Birinci Derece İki Yakını Onayı	150	56.82	111	44.58
Doktor Onayı	124	46.97	144	57.83
Suni Solunum Cihazına Bağlı Olma	34	12.88	39	15.66
Yoğun Bakımda Yatma	15	5.68	24	9.64

Tablo 8'e göre öğrencilerin yanıtları incelendiğinde organ bağışında bulunmak için gerekli şartlar arasında her iki grupta da en sık tekrarlanan yanıtın beyin ölümünün gerçekleşmiş olması en az tekrarlanan yanıtın ise suni solunum cihazına bağlı olma ve yoğun bakımda yatma olduğu görülmektedir. Genel olarak organ bağışında bulunmak için gerekli şartları 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu beyin ölümü (%62.12) ve birinci derece iki yakınının onayı (%56.82) olarak belirtirken 8.sınıf öğrencilerinin çoğunluğu beyin ölümü (%58.63) ve doktor onayı (%57.83) olarak belirtmektedir. Sorunun doğru cevabı ise şu şekildedir: Organ nakli, beyin ölümü gerçekleşen ve hastane şartlarında ölen bireylerin organları, ilgili uzmanların beyin ölümü tanısını koyduktan sonra aile izninin olmasıyla yapılmaktadır (Kara, Salman, & Öngel, 2012).

Yedinci soruda öğrencilere hangi organların bağışlanabileceği sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 9'da belirtilmiştir.

Tablo 9

Bağışlanabilen Organlar

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Böbrek	249	94.32	225	90.36
Karaciğer	232	87.88	211	84.74
Akciğer	226	85.61	206	82.73
Kalp Kapağı	215	81.44	179	71.89
Kalp	197	74.62	189	75.90
Pankreas	197	74.62	133	53.41
Kornea	188	71.21	139	55.82
İnce bağırsak	187	70.83	112	44.98
Tamamı	161	60.98	91	36.55

Tablo 9 incelendiğinde her iki gruptaki öğrencilerin de bağışlanabilen organlar olarak sırasıyla böbrek, karaciğer, akciğer, kalp kapağı, kalp, pankreas, kornea, ince bağırsak ve organların tamamı [böbrek, akciğer, karaciğer, kalp, kalp kapağı, kornea, ince bağırsak ve pankreas]ını belirttikleri görülmektedir. Genel olarak 7. ve 8. sınıf öğrencileri bağışlanabilen organ olarak en fazla böbrek, karaciğer ve akciğeri belirtmektedirler ve 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu sorunun doğru cevabı olan belirtilen organların tamamının (%60.98) bağışlanabileceğini belirtirken 8. sınıf öğrencilerinin az bir kısmı organların tamamının (%36.55) bağışlanabileceğini belirtmektedirler.

Sekizinci soruda öğrencilere akrabalarından ya da yakın çevresinden organ bağışında bulunanlar oldu mu diye sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 10'da belirtilmiştir.

Tablo 10

Akrabası ya da Yakın Çevresinden Organ Bağışında Bulunanlar

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Hayır	222	84.09	207	83.13
Evet	40	15.15	39	15.66

Tablo 10' a göre 7. sınıf öğrencilerinden 222 öğrenci akrabaları ya da yakın çevresinde organ bağışında bulunanların olmadığını, 40 öğrenci akrabaları ya da yakın çevresinde organ bağışında bulunanların olduğunu belirtilirken, 8. sınıf öğrencilerinden 207 öğrenci akrabaları ya da yakın çevresinde organ bağışında bulunanların olmadığını, 39 öğrenci ise akrabaları ya da yakın çevresinde organ bağışında bulunanların olduğunu belirtmiştir. 7. sınıf öğrencilerinden 2 öğrenci ve 8. sınıf öğrencilerinden 3 öğrenci de soruyu yanıtsız bırakmıştır. Genel olarak 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin akraba ya da çevresinde organ bağışında bulunan kişilerin az olduğu görülmektedir.

Dokuzuncu sorudan itibaren öğrencilerin organ bağışı ve nakline yönelik görüşleri ile ilgili sorular sorulmuş ve yanıtları alınmıştır. 9. soruda öğrencilere ileride organ bağışında bulunmayı düşünüyor musunuz diye sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 11'de belirtilmiştir.

Tablo 11

Organ Bağışında Bulunma İsteği

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Fikrim yok	125	47.35	116	46.59
Evet	115	43.56	105	42.17
Hayır	24	9.09	26	10.44

Tablo 11 incelendiğinde her iki gruptaki öğrencilerin büyük çoğunluğunun ileride organ bağışında bulunmak için şuan fikirlerinin olmadığını ifade ettikleri görülmektedir. Organlarını bağışlamak isteyen ve istemeyen öğrenci sayılarının ise iki grupta da birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca organ bağışında bulunmak isteyen öğrencilerin sayısının organ bağışında bulunmak istemeyenlere oranla daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Onuncu soruda öğrencilere ailelerinden bir kişiye organ nakli yapılması gerektiği ve bu kişinin dokularının da sadece kendi dokularıyla uyduğu varsayımı söylenmiştir. Böyle durumda organlarını bağışlamak isteyip istemeyecekleri sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 12'de belirtilmiştir.

Tablo 12

Öğrencilerin Ailesinden Bir Kişiyeye Organ Bağışında Bulunma İstekleri

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Evet	242	91.67	229	91.97
Hayır	21	7.95	17	6.83

Tablo 12 incelendiğinde genel olarak 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin ailesinden birine organ nakli gerektiğinde, organlarını bağışlamak isteyenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. 7. sınıf öğrencilerinden 1 öğrenci, 8. sınıf öğrencilerinden ise 3 öğrenci soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Onbirinci soruda öğrencilere tanımadıkları bir kişiye organ nakli yapılması gerektiği ve bu kişinin dokularının da sadece kendi dokularıyla uyduğu varsayımı söylenmiştir. Böyle durumda organlarını bağışlamak isteyip istemeyecekleri sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 13'te belirtilmiştir.

Tablo 13

Öğrencilerin Tanımadığı Bir Kişiyeye Organ Bağışında Bulunma İstekleri

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Evet	161	60.98	164	65.86
Hayır	103	39.02	78	31.32

Tablo 13 incelendiğinde tanımadığı kişilerin organ nakline ihtiyacı olduğunda, 7. ve 8. sınıflardan organ bağışında bulunmak isteyen öğrencilerin çoğunlukta olduğu ve organlarını bağışlamak isteyen 8. sınıf öğrencilerinin (%65.86), 7. sınıf öğrencilerinden (%60.98) fazla olduğu görülmektedir.

Onbirinci sorunun devamında tanımadığı kişilere organlarını vermek isteyen öğrencilerin, organlarını bağışlamaları karşılığında herhangi bir bedel istemeleri sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 14'te belirtilmiştir.

Tablo 14

Öğrencilerin Organları Bağışlama Karşılığında Herhangi Bir Bedel Talep Etmeleri

	7.Sınıf Öğrencileri		8.Sınıf Öğrencileri	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Hayır	148	91.93	154	93.90
Evet	13	8.07	10	6.10

Tablo 14'e göre organlarını tanımadığı kişilere bağışlamak isteyen 7. sınıf öğrencilerinden (n=161) 148 öğrenci, tanımadığı bir kişinin organ nakline ihtiyacı

olduğunda organlarını bağışlama karşılığında herhangi bir bedel istemezken, 13 öğrenci istemektedir. Organlarını tanımadığı kişilere bağışlamak isteyen 8. sınıf öğrencilerinden (n=164) 154 öğrenci, tanımadığı bir kişinin organ nakline ihtiyacı olduğunda organlarını bağışlama karşılığında herhangi bir bedel istemezken 10 öğrenci istemektedir. Genel olarak 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin tanımadıkları kişilere organlarını bağışlama karşılığında herhangi bir bedel istemedikleri görülmektedir.

Onikinci soruda öğrencilere organ nakli ve organ bağışının dini açıdan sakıncalı olma durumu sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 15'te belirtilmiştir.

Tablo 15

Organ Bağışı ve Organ Naklinin Dini Açıdan Sakıncalı Olma Durumu

	7. Sınıf Öğrencileri		8. Sınıf Öğrencileri	
	f	%	f	%
Hayır	247	93.56	236	94.78
Evet	17	6.44	12	4.82

Tablo 15'e göre 7. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun organ bağışının dini açıdan uygun olduğunu, az bir kısmının organ bağışının dini açıdan uygun olmadığını belirttiği görülmektedir. Genel olarak 7. ve 8. sınıf öğrencileri organ bağışını dini açıdan sakıncalı görmemektedirler. Öğrencilerin organ bağışı ve organ naklinin dini açıdan sakıncalı olup olmadığına ilişkin görüşlerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

'Hayır düşünmüyorum. Birisine can veriyoruz, niçin günah olabilir ki' (Öğrenci-5)

'Bağışladığımız organlar ile ölürüz, cennete gideriz ve bunun için dini açıdan sorun olmaz' (Öğrenci-96)

'Dini açıdan sakınca yok. Bunu belirten bir kural yok çünkü' (Öğrenci-307)

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ bağışı ve organ nakli hakkında bilgilerinin ve tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışmada organ bağışı ve nakli konusundaki bilgilerini 7. sınıf öğrencileri en çok öğretmenden (%61.74) edindiklerini belirtirken, 8. sınıf öğrencileri internette (%52.21) ve öğretmenden (%51.41) edindiklerini belirtmişlerdir. 7. sınıf öğrencileri organ bağışı konusunu dönem içerisinde fen bilimleri dersindeki ünite kazanımlarında işlediklerinden en çok öğretmenden bilgi edindikleri ve internet kullanımının günümüzde yaygın hale gelmesinden dolayı 8. sınıf öğrencilerinin internette bilgi edindikleri düşünülmektedir. Bu bulgu alanyazında farklı örneklem grupları ile yapılan çalışma sonuçları ile örtüşmektedir. Örneğin; Özer Gök vd. (2008) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin bilgilerini okulda derslerden, seminerlerden (%73.60) edindiklerini belirterek benzer sonuçlar bulmuşlardır. Bunun yanında Vicdan vd., (2011) yüksek okul öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin organ bağışı ile ilgili bilgilerini %46.90 radyo ve TV'den, %32.00 ders kitaplarından edindiklerini, Uzuntarla (2016) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin organ bağışı ile ilgili bilgilerini internette (%46.90) ve TV'den (%16.80), Çetin ve Harman (2012) ise lise

öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin organ bağışı ile ilgili bilgilerini internette (%36.00), TV'den (%44.00) ve okuldan (%30.00) edindiklerini belirtmiştir.

Araştırmada organ bağışında bulunabilecek birimler olarak 8. sınıf öğrencilerinin en sık tekrar ettiği yanıtlar, devlet hastaneleri (%59.84) ve üniversite hastaneleri (%56.63) olarak bulunurken, Uzuntarla'nın (2016) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada en sık tekrar edilen yanıt kamu ve üniversite hastaneleri (%97.30) olarak ve Çetin ve Harman'ın (2012) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada en sık tekrar edilen yanıtlar devlet hastaneleri (%48.00) ve üniversite hastaneleri (%74.00) olarak bulunmuştur. Çalışmada organ bağışında bulunabilme şartları olarak en sık tekrar edilen yanıtlar, 7. sınıf öğrencilerinde sağlık raporu (%81.44) ve nüfus bilgilerini içeren kimlik (%64.39), 8. sınıf öğrencilerinde sağlık raporu (%87.55) ve nüfus bilgilerini içeren kimlik (%64.66) olarak bulunurken Çetin ve Harman'ın (2012) lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada sağlık raporu (%80.00) ve nüfus bilgilerini içeren kimlik (%64.00) olarak bulunmuş ve benzer sonuçlar göstermiştir. Akış vd.'nin (2008) üniversite personeliyle yaptıkları çalışmada ise bu oran sağlık raporu (%38.92) ve nüfus bilgilerini içeren kimlik (%31.54) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin en sık sağlık raporunu belirtmelerinin nedeni olarak bir işe girilirken, o iş için sağlık durumunun elverişli olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile bireylerden sağlık raporu istenildiğinden organ bağışında bulunmak için de sağlık raporu olursa organları bağışlamak için bir engel olmadığı kanısında oldukları düşünülmektedir. Organ bağışı için doku uyumu gerekli midir sorusuna yönelik bulgularda 7. sınıf öğrencilerinin %94.32'si, 8. sınıf öğrencilerinin %93.57'si organ bağışı için doku uyumu gerektiğini belirtirken Uzuntarla'nın (2016) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin %91.00'i, Çetin ve Harman'ın (2012) lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin %96.00'si organ bağışı için doku uyumu gerektiğini belirtmişlerdir ve yapılan çalışmayla benzer sonuçlar bulunmuştur. Akış vd.'nin (2008) üniversite personeliyle yaptığı çalışmada bu oran %70.00 olarak bulunmuştur. Çalışmada organ bağışında bulabilmek için gerekli şartları, 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu beyin ölümü (%62.12) ve birinci derece iki yakınının onayı (%56.82), 8. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu beyin ölümü (%58.63) ve doktor onayı (%57.83) olarak belirtirken, Çetin ve Harman'ın (2012) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrenciler birinci derece yakını onayı (%82.00), doktor onayı (%46.00) ve beyin ölümü (%44.00) olarak belirtmişlerdir. Akış vd.'nin (2008) üniversite personeliyle yaptıkları çalışmada ise birinci derecede akraba onayı (%47.40) ve beyin ölümü (%31,85) olarak belirtilmiştir.

Çalışmada bağışlanabilen organların tamamını (böbrek, akciğer, karaciğer, kalp, kalp kapağı, kornea, ince bağırsak ve pankreas) 7. sınıf öğrencilerinin %60.98'i, 8. sınıf öğrencilerinin %36.55'i belirtirken, Çetin & Harman'ın (2012)' in lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin tamamı (%100,00), Vicdan vd.'nin (2011) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin %44.70'i belirtmiştir. Yapılan çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun böbrek ve karaciğeri bağışlanabilen organ olarak belirtmelerinin nedeni televizyonlarda, haberlerde böbrek ve karaciğer naklinin sıklık gündeme gelmesinden olabilir. Akrabasından ya da yakın çevresinden organ bağışında bulunanların oranı çalışmada 7. sınıf öğrencileri %15.15, 8. sınıf öğrencileri %15.66 olarak bulunmuştur. Bu oran Akış vd.'nin (2008) üniversite personeliyle yaptıkları çalışmada %8.00 olarak bulunmuştur. Organ bağışında bulunmak isteyenlerin oranı, çalışmada 7. sınıf öğrencilerinde %43.56 ve 8. sınıf öğrencilerinde %42.17 olarak

bulunmuştur. Bu oran Aytaş vd.'nin (2012) hemşirelerle yaptıkları çalışmada %42.00 bulunarak benzer sonuç gösterirken, Çetin ve Harman'ın (2012) lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada %12.00, Uzuntarla'nın (2016) lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada %60.00 olarak bulunmuştur. Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda bu oran Yaşar vd., (2008) %34.90, Vicdan vd., (2011) %51.80, Özer Gök vd., (2008) %71.70, Kılıç, Koçak, Türker, Gürpınar ve Gülerik, (2010) %91.10 olarak bulunmuştur. Akış vd.'nin (2008) üniversite personeliyle yaptıkları çalışmada ise %21.00 olarak bulunmuştur. Ailesinden bir kişiye organ bağışında bulunma isteği olarak, yapılan çalışmada 7. sınıf öğrencileri %91.67, 8. sınıf öğrencileri %91.97 olumlu görüş belirtmişlerdir. Özer Gök vd.'nin (2008) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada bu oran %98.10 bulunarak benzer sonuç göstermiştir. Çetin ve Harman'ın (2012) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada ise öğrencilerin %56.00'si olumlu görüş belirtmişlerdir. Tanımadığı kişiye organ bağışında bulunma isteği olarak çalışmada 7. sınıf öğrencilerinin %39.20'si, 8. sınıf öğrencilerinin %31.32'si olumlu görüş belirtmişlerdir. Organlarını tanımadıkları kişilere bağışlamada olumlu görüş belirten 7. sınıf öğrencilerinin %91.93'ü ve 8. sınıf öğrencilerinin %93.90'ı organlarını bağışlama karşılığında bedel talep etmemektedir. Çetin ve Harman (2012), lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin %96.00'sinin, Sungur ve Mayda (2014), tıp fakültesi öğrencileriyle yaptıkları çalışmada 1. dönem öğrencilerinin %69.10'unun ve 6. dönem öğrencilerinin %88.90'ının organ bağı karşılığında herhangi bir bedel talep etmediğini rapor etmişlerdir. Çalışmada 7. sınıf öğrencilerinin %93.56'si ve 8. sınıf öğrencilerinin %94.78'si organ bağışının dini yönden sakıncalı olmadığını belirtmişlerdir. Uzuntarla'nın (2016) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin %80.50' i, Özer Gök vd.'nin (2008) sağlık yüksekokulu öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin %84.90' u, Sungur ve Mayda (2014), tıp fakültesi öğrencileriyle yaptıkları çalışmada 1. dönem öğrencilerinin %72.80'i ve 6. dönem öğrencilerinin %84.40'ı organ bağışının dini yönden sakıncalı olmadığını belirtmişlerdir. Çetin ve Harman (2012) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada bu oranı %43.00, Aytaş vd., (2011) ise hemşirelerle yaptıkları çalışmada %49.50 olarak belirtmişlerdir. Bunun bireylerin inançlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yani bazı öğrenciler organ bağı ve naklinin yapılmasını dinen uygun olmadığını düşünürken, bazıları da herhangi bir sakıncasının olmadığını belirtmektedirler. Bu da inancın tutum üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir (Baysal, 1981, akt. Tavşancıl, 2014).

Çalışmada ortaokul öğrencilerin organ bağı ve organ nakline yönelik görüşlerinin lise öğrencilerinininkinden daha olumlu olduğu görülmektedir. Bunun, sosyobilimsel konuların hem ortaokul fen bilimleri öğretim programında (MEB, 2018a) hem de biyoloji dersi öğretim programının özel amaçları içerisinde (MEB, 2018b) yer almasına rağmen, ortaokul fen bilimleri öğretim programında organ bağı ve nakli konusunun, duyu organlarımız konusu içerisinde ayrı bir başlık halinde verilerek öğrencilerin bu konularda bilgi edinmelerinden ve edindikleri bilgiler sayesinde görüşlerinin daha net, açık ve olumlu olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Organ bağı ve organ nakli konusu öğrencilere anlatılırken öğretmenler konuları farklı öğretim yöntem ve teknikleri ile işleyebilirler.

- 8.sınıfta din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde organ bağışı ile ilgili doğrudan konu olmamasına rağmen 4. ünite olan Kur'an da Akıl ve Bilgi ve 6. ünite olan Dinler ve Evrensel Öğütleri konuları işlenirken din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri organ bağışının önemine değinebilirler.
- Ülkemizde Kasım ayında düzenlenen Organ ve Doku Bağışı Haftası kapsamında okullarda çeşitli etkinlikler düzenlenerek 7 ve 8. sınıf öğrencileri arasındaki organ bağışı ve organ nakli bilgi düzeyleri farklılıkları giderilebilir ve öğrenciler daha bilgili ve bilinçli olabilirler.
- Bu konuyla ilgili ortaokul düzeyinde yapılacak çalışmalar arttırılabilir.
- Daha büyük örneklem gruplarıyla bir ildeki birkaç farklı ilçede ya da bir bölgedeki birkaç farklı ilde araştırmalar yapılması da önerilmektedir.

Summary

Purpose and Significance: Science and society have always been interaction with each other (Topçu, 2015). The rapid developments in science and technology have effects the society in positive and negative ways. There are a lot of scientific issues (organ transplantation, three parent babies, genetic, etc.) that can be argue in daily life. Individuals who are aware of these issues are called scientifically literated person. One of the significant aims of science education is to contribute students' scientific literacy.

Some science issues are directly related with daily life. Organ donation; which can be frequently seen on newspapers, internet, and television are one of those issues. Thus, this study aims to investigate individuals' views about organ donation and transplantation issue.

Organ donation is the consent of someone by their free-will to donate their organs when they die. (Organ Transplantation Cordination Council [Onkod], 2017). If the person has not donated his organs before his death and his organs have not lost their functioning before brain death, specialists may receive donations by requesting consent form from their first degree close relatives. Organ transplantation is medical process that involves removing an organ from one body and placing in the body of a recipient to replace a missing organ. The organs to be transplanted can be removed from donors who may be living or may have died of brain death (Sungur & Mayda, 2014). Today, the following organs can be transplanted: lung, liver, small intestine, heart, cardiac valve, pancreas, kidney, bone marrow, cornea (Bölükbaş, Eyüpoğlu, & Kurt, 2004).

Organ donation and organ transplant are included in the 7th grade science curriculum (M.E.B., 2013) and 6th grade science curriculum (MEB, 2018a). The program aims to provide students with sufficient information on organ donation and to raise the importance of organ donation in terms of social solidarity. This research aims to investigate the knowledge levels and opinions of secondary school level students about organ donation. It aspires to explore differences between 7th and 8th grade students' knowledge levels and opinions in terms of organ donation and organ transplantation

Methods: This research employs a survey method of quantitative methodology, which aims to identify the views or interests and skills of the participants (Fraenkel & Wallen, 2006). It draws from the survey model that describes a situation at a given time (Karasar, 2017). The research uses convenient sampling that save time and money (Büyükoztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2016). The population of the study is 561 7th and 8th grade of students (292 7th grade and 269 8th grade) students studying at a public school in Aydın (Turkey) during the first semester of 2017-2018 academic year. The participants are 513 7th and 8th grade students (264 girls and 249 boys) in Kuyucak province of Aydın. A questionnaire consisting of 7 questions about personal demographics and 12 questions eliciting the views on organ donation and transplantation were used. Expert opinions was taken if Organ Donation Information Questionnaire consisting of 12 questions and developed by Akış et. al. (2008) is eligible to be used in a study with 7th grade students.

Results: Results show that 7th grade students mostly get information about organ donation from their teachers (61.74), however, 8th grade students get information about

organ donation from internet (52.21%) and their teachers (51.41%). It is thought that 7th grade students get information about organ donation from their teacher because they learn the subject during the science course. However, 8th grade students get information from the internet because internet usage becomes widespread nowadays and the organ donation is not part of 8th grade science topics. In the study, the most frequently repeated responses of 8th grade students in terms of institutions for donation is public hospitals (59.84%) and university hospitals (56.63%). Likewise, in Uzuntarla's (2016) research, the most frequently repeated responses for high school students is public and university hospitals (97.3%), 60.98% of 7th grade students and 36.55% 8th grade students stated that all organs (kidney, lung, liver, heart, cardiac valve, cornea, small intestine and pancreas) can be donated.

Discussion and Conclusions: In this research, it was found that 7th and 8th grade students had different levels of knowledge on organ donation and organ transplantation but their opinions were generally the same. It is thought that these differences occur because 8th grade science curriculum does not include topic of organ donation. Therefore, students forget the knowledge they learned in 7th grade on about organ donation and organ transplantation. While organ donation and organ transplantation are taught to the students, teachers can handle the subjects with different teaching methods and techniques. Although there is no mention of organ donation in religion, culture and ethics course in the 8th grade, 4th unit of the course on Mind and Knowledge in the Qur'an and 6th unit on Religions and Universal Lessons can address the importance of organ donation. Various events can be organized at school within the scope of Organ and Tissue Donation Week in November in order to raise awareness and improve knowledge on organ donation. Thus, differences in knowledge level of organ donation and transplantation between 7th and 8th grade students can be minimized. It is also suggested that further studies can be conducted on this topic with larger sample groups and in different provinces.

Kaynakça

- Akçöltekin, A. (2014). Sınıf öğretmenlerinin organ bağıışı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 6, 52-63.
- Akış, M., Katırcı, E., Uludağ, H. Y., Küçükklıç, B., Gürbüz, T., Türker, Y., & Gül, H. (2008). Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ-doku bağıışı ve nakli hakkındaki bilgi ve tutumları. *S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 15(4), 28-33.
- Aytaş, Ö., Kartalcı, Ş., & Ünal, S. (2011). Bir grup hemşirenin sosyodemografik verileri ve tükenmişlik düzeyleri bağlamında organ bağıışına bakış açıları. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(1), 26-32.
- Balcı, E., & Şahingöz, M. (2014). Hemşirelerin organ bağıışına bakışları. *Cumhuriyet Medical Journal*, 36(4), 503-511.
- Baykan, Z., Naçar, M., Yamanel, R., Uzun, A., Dağlıtuncezdi, Ş., Davran, H. & Murt, G. (2009). Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin organ-doku nakli konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. *Ulusal Cerrahi Dergisi [Turkish Journal of Surgery]*, 25(4), 137-141.
- Bedi, K. K., Hakeem, A. R., Dave, R., Lewington, A., Sanfey, H., & Ahmad, N. (2015). Survey of the knowledge, perception, and attitude of medical students at the University of Leeds toward organ donation and transplantation. *Transplantation Proceedings*, 47(2), 247-260.
- Bölükbaş, N., Eyüpoğlu, A., & Kurt, P. (2004). Organ bağıışı hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. *O.M.Ü. Tıp Dergisi*, 21(2), 73-77.
- Burra, P., De Bona, M., Canova, D., D'Aloiso, M. C., Germani, G., Rumiati, R., ... & Ancona, E. (2005). Changing attitude to organ donation and transplantation in university students during the years of medical school in Italy. *Transplantation Proceedings*, 37(2), 547-550.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (22. bas.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çetin, G., & Harman, Ö. (2012). Lise öğrencilerinin organ nakli ve bağıışı konusundaki bilgi ve tutumları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 172-177.
- Demir Doğan, M., Uzun, İ., Kaya, N., Ekinci, H., & Altınkaynak, M. (2016). Üniversite öğrencilerinin organ bağıışına bakış açısı ve bilgi düzeyleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(2), 99-105.
- Efil, S., Şişe, Ş., Üzel, H., & Eser, O. (2013). Afyon İlinde Halkın Ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Çalışanlarının Organ Bağıışı Konusuna İlgilerinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), 361-384.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. (6th ed.). New York: McGraw-Hill International Edition.
- Genç, M., & Genç, T. (2017). Türkiye'de sosyo-bilimsel konular üzerine yapılmış araştırmaların içerik analizi. *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 19-26.
- Güler, S., Yava, A., Karakaş Doğan, S., & Perim Ketenciler, A. (2017). Bir üniversite öğrencilerinin organ bağıışı hakkındaki bilgi ve düşünceleri. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 418-433.

- Harman, G., & Çökelez, A. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının sosyo-bilimsel bir konu olan organ bağışına yönelik metaforik algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 55-70.
- Kara, S., Salman, Z., & Öngel, K. (2012). Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi sağlık personelinin organ bağışına bakışı. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11(1), 33-9.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi* (32.bas.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kavurmacı, M., Karabulut, N., & Koç, A. (2014). Üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 15-21.
- Kılıç, S., Koçak, N., Türker, T., Gürpınar, H., & Gülerik, D. (2010). Kız üniversite öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve bu tutumlarına etki eden faktörler. *Gülhane Tıp Dergisi*, 52, 36-40.
- Koçak, A., Aktaş, E. Ö., Şenol, E., Kaya, A., & Bilgin, U. E. (2010). Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağışı hakkındaki bilgi düzeyi. *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 153-160.
- Liu, H., Peng, X., Zhang, S., Qiao, X., & Hao, Y. (2015). Posthumous organ donation beliefs of college students: a qualitative study. *International Journal of Nursing Sciences*, 2(2), 173-177.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd Ed.). California: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2013). İlköğretim Kurumları Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018a). Fen Bilimleri Dersi (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018b). Ortaöğretim Biyoloji Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- Organ Nakli Koordinatörleri Derneği. 24.11.2017 tarihinde <http://www.onkod.org.tr/sayfa-grubu/organ-doku-hucre-bagisi-ve-nakli/5> adresinden erişilmiştir.
- Öz, F., Ayrancı, Ü., Arslantaş, D., & Ünsal, A. (2016). Bir grup Türk ortaokulu ve lise öğrencilerinin organ ve doku bağışı bilgi düzeyi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(6), doi: 10.5455/pmb.1-1435753377
- Özer Gök, F., Karamanoğlu Yavuz, A., Beydağ, K. D., Fidancıoğlu, H., Akıncı, E., Şanlı, İ., & Uruk, S. (2008). Pamukkale Üniversitesi Denizli Yüksek Okulu'nda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli ve bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(1), 39- 46.
- Özmen, D., Çetinkaya, A.C., Sarızeybek, B., & Zeybek, A. (2008). C.B.Ü Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışına ilişkin bilgi ve görüşleri [Knowledge and views of students of the Celal Bayar University Manisa School of Health towards organ donation]. *Türkiye Klinikleri [J Med Sci]*, 28(3), 311-318.
- Özpuolat, F. (2017). Üniversite öğrencilerinin kan ve organ bağışına ilişkin düşünceleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 4(2), 71-79.

- Siebelink, M. J., Geerts, E. A., Albers, M. J., Roodbol, P. F., & van de Wiel, H. B. (2011). Children's opinions about organ donation: A first step to assent?. *The European Journal of Public Health*, 22(4), 529-533.
- Sungur, M. A., & Mayda, A. S. (2014). Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem I ve dönem VI öğrencilerinin organ bağışısı konusunda bilgi ve tutumları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 15-20.
- Tarhan, M., Dalar, L., Yıldırımoglu, H., Sayar, A., & Altın, S. (2012). Zeytinburnu İlçesi' nde lise son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin organ nakli ve bağışısına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarına bilgilendirmenin etkisi. *Yoğun Bakım Dergisi*, 3, 27-35.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi (5.Baskı)*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Topçu, M. S. (2015). *Sosyobilimsel konular ve öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Uzuntarla, Y. (2016). Genç yaş grubunun organ bağışısına yönelik düşünce ve bilgi düzeylerinin verilen eğitime göre karşılaştırılması. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi*, 25(3): 296-301. doi: 10.5262/ tndt.2016.1001.20
- Vicdan, K. A., Peker, S., & Üçer, B. (2011). Akşehir Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışısı ile ilgili tutumlarının belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 10(2), 175-180.
- Yaşar, M., Oğur, R., Uçar, M., Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö. F., & Korkmaz, A. (2008). Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağışısı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 18(1), 33-37.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0). For further information, you can refer to <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>